

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΦΙΛΗΜΩΝ

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΦΙΛΗΜΩΝ

(ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ)

ΕΙΣ τὸ παθητικὸν τοῦ λήξαντος ἔτους ἐσημειώθη μία σημαντικὴ ἀπώλεια — ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Τιμολέοντος Φιλήμονος, ἀπώλεια διὰ τὸ ἔθνος, διὰ τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων, διὰ τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν, ἧς ὑπῆρξε σέμνωμα ἐπίζηλον καὶ τύπος ἰδιάζων καὶ συμπαθέστατος. Μὲ τὰς πρώτας πνοάς τοῦ ἔαρος, τὴν 7ην Μαρτίου τοῦ 1898, παρέδιδε τὴν ὑστάτην πνοὴν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ μίαν πεντηκονταετίαν ὑπῆρξεν ἀκούραστος ἐργάτης καὶ ἱερεὺς τοῦ ἐθνικοῦ ἰδεώδους, ὑπὲρ οὗ ἀφιέρωσε μετὰ πίστεως τὴν σπανίαν ἐνεργητικότητά τοῦ πνεύματος καὶ τὴν πολύμορφον καὶ πρωτότυπον δρασίμην του ὡς δημοσιογράφου, ὡς ῥήτορος, ὡς πολιτευτοῦ, ὡς συγγραφέως, ὡς σκαπανέως ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῆς ἡθικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου. Καὶ ὁ θάνατος τὸν εὗρισκεν ἐν αὐτῷ τῷ γραφεῖω του, ἐν μέσῳ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης του, μεταξὺ τῶν κλασικῶν συγγραφέων, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ ἀχώριστοι καὶ ἀγαπητοὶ του σύντροφοι, καὶ διδάσκαλοι, καὶ ἐταῖροι ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς νεότητος μέχρι ἐσχάτων.

Ὁ Φιλήμων δικαίως ἀπεκλήθη ὁ τελευταῖος ἱερεὺς τοῦ ἰδανισμοῦ. Μὲ τὴν πλαστικὴν καὶ ἐπιβάλλουσαν, ὡς ἀρχαίου ἀγάλματος, μορφήν του, μὲ τὸ συμπαθὲς τοῦ ὅλου παραστήματος, μὲ τὸν τόνον ἐκεῖνον τῆς φωνῆς τὸν μελιχρὸν καὶ βαθεὺς εἰσδύοντα, μὲ τὴν ἰδιάζουσαν εὐφράδειαν, ἣν καθίστα ἐπαγωγὸν τῆς ψυχῆς ἡ ἀγαθότης καὶ πλοῦτος εὐρυμαθείας μοναδικῆς, μὲ τὴν ἀσβεστον πίστιν καὶ αἰσιοδοξίαν πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, ὑπῆρξεν εἰς τῶν θερμῶν, τῶν φανατικῶν δύνатаί τις εἰπεῖν μυσταγωγῶν καὶ ἀποστόλων τῆς ἐθνικῆς ιδέας, πρὸς ἣν κατέληγον ὅλοι οἱ ἀγῶνες καὶ ὅλα τὰ ὄνειρα καὶ ὅλος ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἐνεργητικότης τῆς πολυκυμάντου ζωῆς του.

Γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1833 καὶ γαλουχηθεὶς μὲ τὰς μεγαλεπηθόλους παραδόσεις τῆς πρὸ αὐτοῦ ἡρωικῆς γενεᾶς ὑπὸ τὰς πρώτας

ἐμπνεύσεις καὶ τὴν χειραγώγησιν πατρὸς ἀνταξίου, ὅστις ἐγένετο ἐκ τῶν κορυφαίων πρωταγωνιστῶν ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀνέλαβε, νεκρώτατος ἔτι διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν διεύθυνσιν τοῦ Αἰῶνος καὶ ἤρχισε τὴν δημοσιογραφικὴν του δρασίαν, τὸν ἀγῶνα τοῦτέστι τῆς ἐπικρατήσεως νέων καὶ φιλελευθέρων ἰδεῶν, ὑπὲρ ὧν, ἀπαράμιλλος χειριστὴς τοῦ καλάμου, διεκρίθη ὡς δεινὸς συζητητὴς καὶ ἀντίταλος διὰ φλογερῶν καὶ μεστῶν σθένους καὶ δυνάμεως ἄρθρων, εἰς ᾧ οὐ σμικρὸν ὠφείλετο καὶ ἡ κατὰ τῆς πεσούσης δυναστείας ἐξέγερσις τοῦ λαικοῦ ρεύματος. Ἐντεῦθεν κατακτήσας μεγάλην δημοτικότητα παρεσύρθη ἀτυχῶς καὶ ὑπὸ τῆς Σειρῆνος τῆς πολιτικῆς—καὶ λέγομεν ἀτυχῶς, διότι ὁ Φιλῆμων, καὶ ἀπὸ φύσεως καὶ λογῶ ἀντροφῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ προσαχρμόσῃ ἑαυτὸν πρὸς τὰς ἀγγιστράφους καὶ παραλόγους συνθήκας τοῦ παρ' ἡμῖν πολιτεύεσθαι, ὧν θρηνοῦμεν ἤδη τὰ θλιβερά ἀποτελέσματα. Ὁ Φιλῆμων ὤφειλε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ὑψηλὴν περιωπὴν, εἰς ἣν εὐγενέστερος προσορισμὸς τὸν ἐκάλει, ὡς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ὡς πρύτανις τῆς δημοσιογραφίας, ὡς συγγραφεὺς, ὡς ἐπιστήμων, ὡς πρωταγωνιστὴς εἰς τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τῆς Βασιλείας τοῦ Γεωργίου, πρὸς ὃν εἶχε συναποκριθεὶς εἰς Δανίαν τὸ ἐλληνικὸν στέμμα ὡς γραμματεὺς τῆς πρὸς τοῦτο μεταβάσεως ἐπιτροπῆς, ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς τοῖς εἶχε ἀποστείλει αὐτὸν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὴν Βουλὴν, ἀλλ' ἡ δημοτικότης του ἐξητμήσθη ταχέως, διότι ὁ Φιλῆμων δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἐπιτηδείων ἐκείνων τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτευτῶν, οἵτινες γνωρίζουν νὰ κολληθεύουν τὰ ἔνστικτα τοῦ ὄχλου. Οὕτως ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη εἶχε ἀπομακρυνθῇ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, μέχρις οὗ μοιραία λαϊκὴ παλίσροια ἀνῆγαγεν αὐτὸν πανηγυρικῶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων, ὡς τοιοῦτον δὲ τὸν εὖρον αἱ ἐροταὶ τῶν γάμων τοῦ Διαδόχου, καθ' ἃς ἀληθῶς, ἐν τῇ συρροῇ τόσων ἐπιστήμων ξένων, ἀντεπροσώπευσεν, ὡς εἰκὸς, ἐπαξίως καὶ ἐτίμησεν ἐξόχως τὴν πρωτεύουσιν καὶ τὸ Κράτος. Ὡς δὴμάρχος πολλὰ ἐφιλοδόχησε καὶ ἐμόχθησεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὅσοι γνωρίζουν πόσους σκοπέλους καὶ οἷας ἀπογοητεύσεις καὶ πόσην ἀχαριστίαν ἐνέχει τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων, στερουμένου σχεδὸν αὐτοβουλίας καὶ κύρους, ὑποναυμευμένου ὑπὸ μυρίων κομματικῶν ἀντιδράσεων καὶ μικροραδιοσυργῶν, θὰ ἐννοήσωσι διατί ὁ Φιλῆμων οὐδὲν θετικὸν καὶ ἄξιον μνηεῖας ἀγαθὸν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτελέσῃ ὑπὲρ τοῦ δήμου ἐξ ὅτων ἤλπισε καὶ εἰργάσθῃ. Ἐπόμενον δὲ ἦτο προσέτι ὁ Φιλῆμων, ὁ μὴ γνωρίζων ἡ ἀπαξίωσιν νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ δημαρχικὸν ἀξίωμα πρὸς αὐξήσιν ἐκλογικῶν κεφαλαιῶν, νὰ λησμονηθῇ

καὶ πάλιν καὶ νὰ τεθῇ εἰς τὴν σκιά, μέγας οὐ νέον σημαντικόν γεγονός, οἱ προαγγελθέντες Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔφερον καὶ πάλιν αὐτὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Καὶ ἀληθῶς μόνον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Φιλήμονος ἠδύνατο νὰ ἐνσαρκωθῇ ἡ μεγάλη ἐθνικὴ σημασία, ἣν ἐνέκλειον οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, εἰς οὓς παρὰ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἀμφοταλαντεύσεις τῶν πολλῶν, ἔδωκε κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπόστασιν καὶ ζωὴν καὶ κάλλος ἡ ἄπειρος αἰσιοδοξία τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἀκατάβλητος ἐνεργητικότητα, ἡ πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἄσβεστος πίστις, ἡ λεπτὴ καλαισθησία, ἡ πολυμαθία καὶ ὅλα τὰ ἄλλα χαρίσματα, δι' ὧν ὡς γραμματεὺς τῆς μεγάλης ἐπιτροπῆς, ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ ἡ κινουσα καὶ θερμαίνουσα, ἡ φωτίζουσα τὸ μέγα ἐκεῖνο ἔργον, οὗ ἡ ἑκπαγλὸς ἐπιτυχία ἐπεφύλασσε τόσῃ τιμῇ εἰς τὸ ὄνομα καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἐλληνισμοῦ. Οἱ παρὰκολουθήσαντες τὴν θαυμασίαν δοᾶσιν τοῦ Φιλήμονος ὑπὸ τὴν ιδιότητα ταύτην, καθ' ἣν εἰς χεῖράς του συνεκεντροῦντο τὰ νήματα ὅλης τῆς πολυδαίδαλου ἐργασίας. τῆς ἐν σπουδῇ διεξαγομένης πρὸς πλήρη ἐπιτυχίαν, δικαίως εἶπον ὅτι ὁ Φιλήμων ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος νικητὴς τῶν νέων Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἄλλ' εἰς τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ τὸν ἀκραίφνῃ πατριωτισμὸν τοῦ Φιλήμονος ὀφείλεται καὶ ἕτερον ἐπίσης ἀξιοσημείωτον ἔργον, ἡ ἱδρυσις τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ὑπὲρ ἧς ὡς ἔφορος ἀφιέρωσε τόσον ἐνθουσιώδεις καὶ πυρετώδεις προσπάθειάς, ὥστε, ἐνῶ πρὸ τοῦ 1875 ἡ Βιβλιοθήκη αὕτη ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Τερτσέτη ἐφορευομένη ἠρίθμει μολοῖς περὶ τοὺς πενταχισχιλίους τόμους, καὶ τούτους ἄνευ συστήματος καὶ ταξινομητικῆς ὁργανώσεως, ἀχρηστους καὶ ἀπροσίτους εἰς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων, ἐν τούτοις, χάρις εἰς τὰς ἀπραμίλλους προσπάθειάς τοῦ Φιλήμονος, ἐντὸς πενταετίας ἠρξήθη δι' ἑβδομηκονταχισχιλίων τόμων, ὁργανωθείσα, εὐρυνθείσα, πλουτισθεῖσα διὰ πολυτίμων συγγραμμάτων καὶ ἐκδόσεων σπανίων, καὶ χειρογράφων μεσαιωνικῶν καὶ ἐγγράφων τοῦ ἀγῶνος, κατὰστασα δὲ οὕτω πνευματικὸν κέντρον ἐπιφθόρου περρωπῆς.

Τὸ ὄνομα τοῦ Φιλήμονος συνδέεται καὶ πρὸς ἕτερον ἀξιόλογον ἔργον, τὴν ἱδρυσιν τῆς κατὰ τὸ 1883 συστάσης Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς Ἑταιρίας, ἧς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος πρόεδρος, μετὰ πυρετώδους ἐργασθεῖς δραστηριότητος πρὸς παγίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς.

Ὁ Φιλήμων κατέλιπε πληθὺν χειρογράφων, ἐν οἷς μετὰ καταπληκτικῆς φιλοπονίας ἀπεταμίευσε τὸ προῖον πεντηκονταετοῦς σχεδὸν ἐργασίας εἰς πρωτοτύπους συγγραφεῖς, μεταφράσεις, πολιτικὴν ὕλην, παντοῦ ἱστορικὰ μελετήματα, καὶ ποιήσεις ἀκόμη, διότι

πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ φιλόκαλος ἐκεῖνος ἀνὴρ κατεγίνετο ἐν ὥρᾳ σχολῆς καὶ περὶ τὴν στιχουργίαν καὶ τὴν ζωγραφικὴν. Τὸ σύγγραμμά του ὁ «Δήμαρχος» ἐκρίθη ὡς πολλοῦ λόγου ἄξιον, τὸ δὲ μὴπω ἐκδοθὲν «περὶ Δημοτικοῦ Συμβουλίου» εἶνε προῖον βαθείας μελέτης. Μικρὸν μετὰ τὸν θάνατόν του συνετελέσθη, ἐπιμελείᾳ τοῦ κ. Σπ. Λάμπρου, ἡ ἔκδοσις τῆς μεταφράσεως τοῦ «Ἀρχαίου Ἀστεως», συγγραφῆς περισπουδάστου τοῦ Fustel de Coulanges, ἣς τὴν τύπωσιν ἐφιλοπόνει μέχρι τῶν τελευταίων στιγμῶν. Σπουδαιότατον ἀνέκδοτον ἔργον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ συμπληρώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν εἶνε καὶ ἡ περὶ τῆς βασιλείας τῶν Κομνηνῶν ἱστορικὴ μελέτη, περὶ ἣς ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του ὠμίλει μετὰ στοργῆς ἰδιαίτερας εἰς τὸν χαράττοντα τὰς γραμμὰς ταύτας, σεμνυνόμενος ὅτι διὰ μάχων ἀνυπολόγιστων ἠδυνήθη νὰ συγκεντρώσῃ ὕλην πάντῃ πρωτότυπον καὶ ἀνεξερευνήτον, νὰ διαλευκάνῃ δὲ πλείστας σκοτεινάς σελίδας τῆς περιωνύμου ἐκείνης ἐποχῆς τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Τοιοῦτος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ ἀείμνηστος Τιμολέων Φιλῆμων. Ἐλέχθη ὅτι εἰς τε τὸν δημοσιογραφικὸν καὶ πολιτικὸν βίον περιέπεσεν εἰς ἀνακολουθίας καὶ ἀντιφάσεις, ἀλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ πολυμαθὴς ἱστορικὸς κ. Σπ. Λάμπρος, ὁ σκιαγραφήσας δι' ἐναργῶν χρωμάτων τὸν πολῦτιμον ἄνδρα ἐν ἐμβριθεῖ βιογραφηματοδημοσιευθέντι εἰς τὸ κάλλιστον περιοδικὸν «Ἐθνικὴ Ἀγωγή», αὐταὶ δέον νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν δίψαν ἐκείνην τὴν ἄσβεστον τοῦ ἐθνικοῦ ἰδανικοῦ, τὴν διαφλέγουσαν καὶ παρασύρουσαν ἐκάστοτε τὴν εὐγενῆ καὶ ἐνθουσιώδη ψυχὴν του, ἥτις, ἀδιαφοροῦσα περὶ τῶν μέσων, εἰς ἐν ἀείποτε προσηλοῦτο, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν μεγάλων πατριωτικῶν του πόθων· ὅσακις δὲ ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ αἰσιοδοξίᾳ αὐτοῦ ἀνεζήτει τὸ ἰδανικὸν τοῦτο εἰς ὀρίζοντας ἀπροσφόρους, ἐτρέπετο τὴν ἀντίθετον ὁδὸν μετὰ ὅλην ἐκείνην τὴν γαλήνην τῆς συνειδήσεως ἀνθρώπου ἐκπληροῦντος ἐν ὕψιλόν καθήκον, ἀγωνιζομένου καὶ πίπτοντος ὑπὲρ μιᾶς ὕψηλῆς ιδέας.

Ὅπως δὴποτε, αὖριον μεθούριον, ὅταν κατὰσιγάσωσι τὰ πάθη καὶ αἱ μικροφιλοδοξίαι, ἡ δὲ ἀψευδὴς ἱστορία ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς καὶ ἀποδώσῃ εἰς τε τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς τὴν οἰκείαν θέσιν, αναμφιβόλως ὁ Φιλῆμων θὰ στηθῇ ἐπὶ περιοπτῷ βάρθρῳ ὡς εἰς τῶν σπουδαιωτέρων καὶ ἀκραιφνεστέρων ἐργατῶν τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως.